

A hagyomány továbbélési lehetősége – az alapfokú oktatás és a múzeum szerepe az újratanulásban

---

LUPFER-JUHÁSZ ESZTER

A kulturális örökségelemek továbbélése és továbbadása nemcsak családi keretek között zajlik, hanem egyre nagyobb teret kap a nevelési–oktatási intézményekben is.¹ Az iskolák kezdik felismerni a helyi ismeretek továbbadásának fontosságát, motiváltak a kulturális örökségekkel kapcsolatos ismeretek és attitűdök átadásában, így a hagyományok újratanulása (múzeumi látogatások) tanrendben is megjelenő tartalom.

A múzeumok klasszikus feladatrendszerüket – gyűjtés, őrzés, tudományos feldolgozás – korszerű bemutatási módszerekkel bővítették, amely nemcsak a kiállító térben és a közönség felé fordulásban mutatkozik meg, hanem a közoktatási intézményekkel való együttműködésekben is. A múzeumok tudatos átértékelése, ún. paradigmaváltása a gyűjtemények mellett a látogatókra és az oktatásra is összpontosít. Ez az újragondolás nagyban hozzájárult az iskolákkal való szoros kapcsolathoz² és a fokozott szerepvállalásukhoz.³

Az együttműködésben a múzeum, a köznevelés támogatása érdekében, rendelkezésre bocsátja az egyedi és specifikus lehetőségeit. Az oktatási intézmények részéről ezen opciók megfelelő kiaknázása megköveteli a múzeumlátogatásokat, a pedagógus alapos felkészülését, valamint a múzeumok által kínált lehetőségek tudatos felhasználását. Egy pedagógusok körében végzett felmérés alapján a múzeumpedagógiai foglalkozásokkal szemben az elvárások között szerepel az értékköz-

---

¹ A tanulmány az NKFI K 143711 OTKA számú pályázat keretében és támogatásával a HUN-REN-DE Néprajzi Kutatócsoport programjában készült.

² Magyar 2002: 141.

³ Kajári 2020: 4.

vetítés, a tananyag élményszerű feldolgozása, a gyermekekkel közös program, illetve a tananyagon kívüli ismeretek megszerzésének lehetősége.⁴ Fontos még a játékok, az élményszerű tanulás, a készségfejlesztés, a tananyag elmélyítése és az érdeklődés felkeltése.⁵ A gyakorlatban az ismeretek bővítésére, értékközvetítésre, megfigyelési képességek fejlesztésére helyeződik a hangsúly.⁶ A pedagógusok által megfogalmazott elvárások és a gyakorlati megvalósulások is alátámasztják a múzeumok jelentős hozzájárulását az oktató–nevelő munkához.⁷ Az előzőekben említett elvárások létrehoznak egy viszonyrendszert az oktatás és a múzeum között, amelynek áttekintését tanulmányomban vállalom.

Múzeumok funkciói a köznevelésben

A múzeumok köznevelésben betöltött pótolhatatlan és eredményes funkciói több szempontból megközelíthetők. Tanulmányomban ezek közül emelek ki néhányat:

A múzeumok szerepet vállálnak különféle szemléletmódok bevezetésében és érvényesítésében a köznevelésben, melyet a 21. századi változások is igazolnak. Az alfa generációnak egyre nagyobb igénye van a különféle látásmódok megismerésére, ebből következően a hagyományok átadása már többdimenziós folyamatban valósul meg. Digitális és virtuális világban szocializálódott diákok elvárják, hogy az általuk jól ismert eszközökkel történjen az ismeretátadás,⁸ így az örökségek hatékony közvetítésében, a közoktatásban és a múzeumi kultúrák közvetítésben nélkülözhetetlen a korszerű digitális és technikai eszközök ismerete és alkalmazása.⁹

Ide tartozik még az egyéni tanulás módszerének figyelembevétele. Napjainkban az oktatás már nem korlátozódik iskolai keretek közé, ezáltal a kulturális intézmények, például múzeumok szerepe még inkább felértékelődik. Fontos megjegyezni, hogy bár a nevelési intézmények által szervezett múzeumlátogatások nem önkéntes alapon történnek, a múzeumi tanulás mégis informálisnak tekinthető, mivel a tanulót saját motivációja hajtja.¹⁰

⁴ Kocsis–Koltai–Reisz 2019: 12.

⁵ Kocsis–Koltai–Reisz 2019: 12.

⁶ Kocsis–Koltai–Reisz 2019: 13.

⁷ Vásárhelyi 2013a: 12.

⁸ Bihari Nagy 2023: 29.

⁹ Kocsis–Koltai–Reisz 2019: 13–14; A digitális eszközök használatának lehetőségeit gyűjtötte össze RuttKay Zsófia: Digitális eszközök használata a múzeumban. Mit kezdjünk a mobilunkkal? című kiadványában. RuttKay 2020.

¹⁰ Vásárhelyi 2013b: 43.

A múzeumokban a múzeumpedagógiai foglalkozások és kiállítások támogatják és fejlesztik az egyéni tanulást, a kooperatív tanulást és a csoportmunkát, tehát az interperszonális és kiscsoportos munkát.¹¹

A múzeum különleges, élményszerű tanulási környezetet kínál, amely eltér a diákok megszokott ismeretszerzési módjától. A hagyományos tantermi oktatáson túl a múzeumok kötetlenebb légkört teremtenek, mely maradandó élményeket és ismereteket adhat a látogatóknak.¹² A tanulókat motiválhatja az iskolai környezettől való eltérés, a különféle tárgyak megismerésének (akár megtapintásának) lehetősége, valamint a múzeumi bolt és büfé, ahol emléktárgyakat vásárolhatnak.¹³ Az ilyen személyes élmények elmélyítik a megszerzett tudást, és a diákok számára egyedi, izgalmas tanulási módot jelentenek, bár a pedagógusok által megfogalmazott tanulási elvárások között ezek a tényezők nem szerepeltek.¹⁴

A múzeumi foglalkozások előnye, hogy az elsajátított ismereteket nem értékeli osztályzattal, ami különösen fontos, mert ha mégis megtörténne az jelentősen csökkentené a múzeumi élmény értékét¹⁵ és a felszabadult, stresszmentesebb légkört, amely teljesítménynövelő erővel bír.

A múzeumok által megteremtett élményközpontú tanulás, a múzeumpedagógiai foglalkozások a tanulási nehézséggel küzdő diákokat inspirálhatja a jobb teljesítmény elérésében,¹⁶ segítve a készségek fejlesztését és ezzel hozzájárulva az iskolai lemorzsolódás csökkentéséhez.¹⁷

A múzeum és az iskola kapcsolatának egyik kulcsfontosságú eleme az oktatás céljainak és a kulcskompetenciáknak az ismerete. A kritériumok beépíthetők a múzeumi programokba és kiállításokba, hatékonyan fejlesztve a diákok kompetenciáit. A múzeumpedagógiai gyakorlatban alkalmazott módszerek és fejlesztési irányok a Nemzeti alaptantervben meghatározott kompetenciákhoz igazodnak, hiszen a múzeumi látogatások és foglalkozások alkalmával fejlődnek az anyanyelvi, matematikai, természettudományos, digitális, személyközi, állampolgári, kulturális, vállalkozói, tanulás tanulásának képességei. Továbbá elvárásként fogalmazódik meg a múzeumpedagógussal szemben a különböző életkori szakaszokra jellemző pszichikus sajátosságok és törvényszerűségek ismerete,¹⁸ azok használata és figyelembevétele a foglalkozások során.

---

¹¹ Káldy 2013: 44.

¹² Vásárhelyi 2013a: 13.

¹³ Vásárhelyi 2013a: 15.

¹⁴ Kocsis–Koltai–Reisz 2019: 14. A pedagógusok által meghatározott elvárásokat lásd a felmérésben.

¹⁵ Vásárhelyi 2013a: 15.

¹⁶ Káldy 2013: 44.

¹⁷ Kajári 2020: 4.

¹⁸ Káldy 2013: 44.

A köznevelésben a tantárgyi koncentráció alapvető fontosságú a sikeres oktatás érdekében. A tantárgyak közötti kapcsolatok erősítéséhez hozzájárulhat a kiállítóhelyek látogatása és az ott elsajátított ismeretek elmélyítése. A múzeumok egyre nagyobb hangsúlyt helyeznek az élet minden területére kiterjedő tanulásra, ezzel segítve a diákok komplex látásmódjának kialakítását. Ennek eredményeként a hon- és népismeret, történelem, magyar nyelv és irodalom, földrajz, vizuális kultúra, ének-zene, technika, biológia, etika, hit- és erkölcsstan tantárgyakhoz kapcsolódó ismereteik is bővülnek.

A múzeumok és az iskolák közötti együttműködés célja az élményszerű oktatási programok létrehozása, a nyitott, érdeklődő múzeumlátogató nevelése és a kulturális örökséghez kapcsolódó ismeretek átadása.¹⁹ Ezen célokat meg tudják valósítani a múzeumok, hiszen képesek élővé és átélhetővé tenni a múltat, érthetővé tenni a jelen problémáit és vonzóvá tenni az ismeretszerzést, valamint az értékközvetítést.²⁰ A múzeumok feladata még a helyi közösségek építése és animálása, a tradíciók megőrzése, a lokális identitás erősítése. Az oktatási-nevelési intézmények felé egyaránt elvárás, a helyi tradíciók és a lokális identitás erősítése, ezáltal közös elvárásokról és célokról beszélhetünk, melyek szoros együttműködést kívánnak a két intézmény között. Ez az összefogás felhasználóbarát múzeumi környezetben, a látogatók felé való nyitottságban is tetten érhető, amelyek egyben a kulturális örökség közoktatásban történő felhasználását is támogatják.²¹

A köznevelés szempontjából a múzeumok fontos szerepet játszanak a továbbképzések terén, hiszen formális és nem-formális képzések, illetve informális tanulási lehetőségek helyszínékként is jelen vannak. A múzeumok nemcsak a diákok számára, hanem a pedagógusok számára egyaránt sokrétű, élményszerű és komplex tudást nyújtanak. A „life-long learning” értelmében konkrét képzéseket kínálnak, és a honlapjukon bárki által elérhető és letölthető óratervezeteket, adatbázisokat és oktatási segédleteket is közzétesznek. Ezeket a dokumentumokat a pedagógus szabadon felhasználhatja, hatékonyan összekötve a gyűjteményre és az ott felhalmozott tudásra alapozott tanulási lehetőségeket az iskolai formális tanulással. Külön említést érdemel a Szabadtéri Néprajzi Múzeumban működő Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ, amely nemcsak tanfolyamokat kínál, hanem olyan új múzeumpedagógiai megoldásokat és együttműködéseket, amelyek kifejezetten a kompetenciafejlesztő közoktatást támogatják.²²

A múzeum és a köznevelés közötti kapcsolatot a múzeumpedagógiai foglalkozások erősítik.

---

¹⁹ Csesznák 2013: 18.

²⁰ Kajári 2020: 4.

²¹ Koltai 2011: 25.

²² Vásárhelyi 2023a: 16.

„A múzeumpedagógiai foglalkozások célja, az adott múzeumi tematika alapján szervezett gyakorlati feladatok megoldása által a magas szintű kultúra, a művészet megszerettetése és egy művészetkedvelő felnőtt generáció felnevelése.”²³

Az élménypedagógia megjelenésével az iskolák is nyitottabbak lettek a tapasztalati, felfedezési tanulás és tehetséggondozás iránt, így a múzeumokkal való együttműködés még inkább felértékelődött.

„Ez nem csupán egy lehetőség a tantermi oktatás kiegészítésére, de egyenrangú tudásforrást is jelent, hiszen az iskola által átadott tudásanyag összekapcsolódik a múzeum által felkínált élményanyaggal, amely ezáltal elősegíti az információk elmélyülését, megértését és hosszabbtávú rögzülését is.”²⁴

A múzeumok számos pedagógiai lehetőséget rejtenek magukban, gyakran észrevétlenül támogatva az ismeretszerzést.

Az előzőkben bemutattam a köznevelés szempontjából fontos múzeumi funkciókat, azonban a fenti érvek mellett szükségét látom áttekinteni az államilag előírt oktatást szabályozó dokumentumot, a Nemzeti alaptantervet. A NAT vizsgálatával arra kerestem a választ, hogy az állami előírások mennyiben tartalmazzák a múzeumhasználatot, és hogyan jelenítik meg a múzeumok fejlesztő tevékenységeit.

Nemzeti alaptanterv és a múzeumok

A 2020-tól bevezetett Nemzeti alaptantervben a múzeumi tudásközvetítés oktatási folyamatba való beépítése továbbra is rövid és meglehetősen felszínes formában jelenik meg. Több rejtett utalást is találunk a múzeumok oktatási célú használatára. Az előírásban a múzeumi tudásközvetítés elsősorban a kulturális nevelés és az élményszerű oktatás hangsúlyozásával kapcsolódik össze, amely tetten érhető az alapvetésekben, a hazához, nemzet történeleméhez való kötődésben, a közös kulturális gyökerek, a nemzeti identitás fejlesztésének igényében, az Egységesség és differenciálás, módszertani alapelvekben. Az itt megfogalmazott elvárások között szerepel az is, hogy a pedagógusok bevonják az iskolán kívüli szakembereket, és használják a külső helyszínek, például a múzeumok által nyújtott pedagógiai lehetőségeket.²⁵

---

²³ Mező 2015: 89.

²⁴ Mező, K.–Mező, F. 2020: 91.

²⁵ Nemzeti alaptanterv 2020: 293.

A NAT 2020 tartalmát tovább vizsgálva a különböző tanulási területek is kapcsolatot mutatnak a múzeumokkal:

A Magyar nyelv és irodalom tanulási területen belül az Irodalom tantárgy esetében a múzeum szerepel az alaptantervi előírásokban.

Irodalmi kultúra, irodalmi ismeretek során a nevelési–oktatási szakasz végére elvárás, hogy a tanulók megismerkedjenek a kulturális intézmények működésével, például a múzeumokkal, a könyvtárakkal és színházakkal.²⁶ Elvárás továbbá, hogy a diákok látogassanak el ezekbe az intézményekbe. Felmerül azonban a kérdés, hogy valóban megvalósulnak-e ezek a látogatások, teljesíti-e minden iskola az előírást, vagy ez is csak egy jól hangzó célkitűzés marad, amelynek gyakorlati megvalósulása várat magára.

A történelemtanítás fő feladatát az alábbiaképp fogalmazzák meg:

„olyan ismeretek és értékek közvetítése, valamint kompetenciák elsajátíttatása, amelyek hozzásegítik a tanulót, hogy tájékozott, aktív és elkötelezett állampolgárrá, kisebb és nagyobb közösségeinek felelős tagjává váljék.”²⁷

A mondat jelentésében magában foglalja a múzeumi munka jelentőségét is.

A Tanulási eredmények alatt a tanulókkal szemben állított elvárásokat sorolják, melyek között több olyan szempont is megjelenik, amely a múzeumi tudásközvetítéshez szintén kapcsolható, például a múlt iránti érdeklődés, a nemzeti identitás és hazaszeretet érzése, a hagyomány ápolása, hazája nagyjairól méltó módon emlékezés, társadalmi felelősségvállalás, normakövetés.²⁸

Az Ismeretszerzés és forráshasználat területén a diákoknak

„megadott szempontok alapján, tanári útmutatás segítségével történelmi információkat gyűjt különböző médiumokból és forrásokból”²⁹,

amelyek között a múzeumok is szerepelnek. Az előírás feltételezi, hogy a tanulók látogatást tesznek múzeumokban, vagy részt vesznek múzeumpedagógiai foglalkozásokon. A gyakorlatban ez a tanulási eredmény általában pedagógusi irányítással, osztályszinten valósulhat meg.

Az Állampolgári ismeretek tantárgy tanulási céljai között megjelenik a múzeumi oktatás szükségessége, például a nemzeti identitás jelentőségének megértése, a lakóhely kulturális és néprajzi értékeinek megismerése, a lokálpatriotizmus élményalapú erősítése, valamint a hazaszeretet elmélyítése.³⁰ A tantárgy lehetőséget

²⁶ Nemzeti alaptanterv 2020: 311.

²⁷ Nemzeti alaptanterv 2020: 342.

²⁸ Nemzeti alaptanterv 2020: 347.

²⁹ Nemzeti alaptanterv 2020: 348.

³⁰ Nemzeti alaptanterv 2020: 352.

teremt arra, hogy tanulók szorosabb kapcsolatba kerüljenek lakóhelyükkel és nemzetükkel, mint közösségekkel.³¹ A település és lakóhely múltjának megismerése elengedhetetlen, amit élményszerűen a helyi múzeumok, tájházak képesek leginkább prezentálni.

A tanulási területhez tartozó harmadik tantárgy, a Hon- és népismeret. Az alapelvei és céljai több ponton is szorosan összefonódnak a múzeumi tevékenységekkel. A tapasztalati úton történő tanulás és az élménypedagógiai módszerek alkalmazása egyaránt jellemző a tanórákra és a múzeumi oktatásra is. Az alaptantervi megfogalmazás szerint a tantárgy előtérbe helyezi a népszokások megismertetését és a hagyományos népi életet, mindezt az előzetes tudás rendszerezésével, az új ismeretek rendszerbe illesztésével, az összefüggések megláttatásával javasolja megvalósítani.³²

A tantárgy specifikus jellemzői között kiemelik, hogy minél több lehetőséget kell teremteni a néphagyományok élményszerű megismerésére, cselekvő és alkotó részvételére. Az alaptanterv szerint legalább egy alkalommal ajánlott a tanév során ellátogatni a helyi vagy a közeli tájházba, illetve szabadtéri néprajzi múzeumba, hogy a tanulók autentikus környezetben találkozhassanak a tárgyi kultúrával, és részt vehessenek múzeumpedagógiai foglalkozáson külső szakértő bevonásával.³³ Ez a NAT 2020 egyik fontos kitétele, ugyanis nemcsak a múzeumlátogatásra, hanem a múzeumpedagógiai foglalkozásokra is hangsúlyt fektet. A megfogalmazás másik sarkalatos pontja az alkalom számszerűsítése. A tanévben legalább egy alkalmat ajánlanak, miközben a tantárgy tematikája megkövetelné a szorosabb, folyamatosabb szakmai együttműködését.

A Nemzeti alaptanterv mellett áttekintettem a hon- és népismeret kerettantervi előírását is. A kerettanterv a NAT-ra épülve részletesebben bontja ki a hon- és népismeret tárgyhoz kapcsolódó alaptantervi utasításokat. A tantárgy kerettanterve tartalmilag kevésbé változott az előzőhöz képest, ami aggodalomra adhat okot. Annak ellenére, hogy a tapasztalati tanulás, az önálló gyűjtőmunka, az élményszerű oktatás, a kooperatív tevékenységek, a tanulói kreativitás, valamint a digitális és gondolkodás kompetenciák fejlesztése kiemelten fontos, a kerettanterv továbbra is csak egy alkalommal ír elő múzeumlátogatást. A megfogalmazása hasonló a NAT-hoz, azonban további kiegészítés nem található benne. Nincs konkrét utasítás arra vonatkozóan, hogy mely témákhoz érdemes múzeumot vagy táj-

---

³¹ A helyi közösséghez és társadalomhoz tartozás elősegítése, vagyis a kulturális közösségfejlesztés a múzeumok egyik fő prioritása. Ezáltal az Állampolgári ismeretek tanórák is megteremtik a kapcsolatot a múzeumokkal. Arapovics–Vercseg 2017: 7.

³² Nemzeti alaptanterv 2020: 356.

³³ Nemzeti alaptanterv 2020: 357.

házat felkeresni, és arról sem adnak iránymutatást, hogy múzeumlátogatás téma-kezdő, a feldolgozás menetébe ágyazott vagy a témát lezáró eseményként szerepeljen-e.³⁴

A NAT 2020-ban a múzeumi tudásközvetítés főleg a kulturális nevelés, az élményszerű oktatás hangsúlyozásakor kerül előtérbe. Bár a tanulási területek említik a múzeumlátogatást, nem domborítják ki eléggé annak a jelentőségét és fejlesztő hatását. A NAT csak esetlegesen jelöli a múzeumot oktatási helyszínként annak ellenére, hogy elvi síkon fontos oktatási szintéerként szól az intézménytípusról. További nehezítő tényező, hogy a köznevelés szabályozásában múzeumpedagógiai programokra nincs külön órakeret, bár a múzeumpedagógiai módszerek és fejlesztési irányok egyre inkább közelítenek az életkori sajátosságok alapján meghatározott fejlesztendő kompetenciákhoz. Egyre szükségesebb, hogy az alaptantervben is nagyobb teret kapjon a múzeumpedagógia. Ezt a hiányosságot már Bereczki Ibolya és Káldy Mária is hangsúlyozta az előző Nemzeti alaptanterv kapcsán. Szorgalmazták, hogy a kerettantervben jelenjen meg minden tanévben egy közgyűjteményi nap, de ez az ötlet finanszírozási problémák miatt nem valósult meg.³⁵ A pénzügyi feltételek hiánya egyike azoknak a problémáknak, amelyeket a pedagógusok körében végzett kérdőíves kutatás is megjelölt, mint a múzeumpedagógiai foglalkozásokon való kevés részvétel egyik oka.³⁶

A hagyományok újratanulása – Egy tehetségsegítő program bemutatása

A kormány által meghirdetett pályázatok sokasága a múzeumok és az iskolák közötti viszonyt próbálja javítani és megerősíteni. Ezen lehetőségek nemcsak a múzeumok korszerűsítését, felújítását, hanem a köznevelési használhatóságuk javítását is tartalmazzák, lehetővé téve lényeges együttműködéseket múzeumok és iskolák között. A továbbiakban bemutatott példa jelentőségét növeli, hogy az oktatási intézmény és a múzeum is Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyében található, ahol egy 2018-as felmérés alapján, a legkevésbé vettek igénybe múzeumpedagógiai foglalkozásokat.³⁷

---

³⁴ Kerettanterv 2020.

³⁵ Bereczki 2013.

³⁶ Kocsis–Koltai–Reisz 2019: 17.

³⁷ Kocsis–Koltai–Reisz 2019.

A PROGRAM RÉSZTVEVŐI

Egy teljes tanéven át tartó tehetségsegítő program valósult meg a Nemzeti Tehetség Program és a Miniszterelnökség támogatásával a Sóstói Múzeumfalu munkatársai, a Nyírvasvári Általános Iskola 5–6. osztályos tanulói, két pedagógusa, valamint a Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszékének hallgatói közreműködésével.

Az Encsencs-Penészlek-Nyírvasvári Általános Iskola Nyírvasvári Tagintézmény Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyében, Nyírbátor várostól 5 km-re található. Az iskola, amely korábban Vasvári Pál néven működött, 2010 óta tagja egy intézményi társulásnak. Jelenlegi tanulói létszáma 108 fő, a főállású pedagógusok száma 10 fő. Az oktató-nevelő munkát további óraadó és áttanító pedagógusok segíti. A tanulók több mint kétharmad része hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetű, és nehéz anyagi, szociokulturális körülmények között él.³⁸

Az iskola folyamatosan együttműködik múzeumokkal. 20 évvel ezelőtt múzeumi foglalkozások keretében a nyírbátori Báthori István Múzeummal, és közel 10 éve, napjainkban is a Sóstói Múzeumfaluuval. Az összetartó erőt a pedagógusok és a muzeológusok közötti személyes ismeretség és tapasztalat jelenti. A pedagógusok 2010 óta dolgoznak együtt Kosztyu Brigittával, a Sóstói Múzeumfaluu muzeológusával és tartalomfejlesztőjével, aki a most bemutatott projekt kitalálója és egyik megvalósítója.³⁹

Az iskola részvételét – annak ellenére, hogy a Múzeumfalutól 50 km-re található – a korábbi múzeumpedagógiai foglalkozások sikere, a pedagógusok empátikus, következetes, szeretetteljes hozzáállása, valamint az intézményvezető és a tanárok lelkesedése és elkötelezettsége indokolta. Ezt az együttműködést erősítette még a 2018/2019-es tanévben megvalósuló pályázat is (EFOP-3.3.2-16-2016-00142 GONDOLTAD VOLNA? – Múzeumpedagógia foglalkozások egy kicsit másképp), amelynek keretében Kosztyu Brigitta személyesen is ellátogatott az iskolába. Ott megismerkedett az ún. „régiségkszobával”, ami egy újabb közös projekt elindítását eredményezte, amit az iskola nagy lelkesedéssel és nyitottsággal fogadott.⁴⁰

A projektben a nyírvasvári általános iskolából 14 tanuló vett részt, akik 10–14 évesek, és mindannyian hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetűek. Kosztyu Brigitta közlése alapján a tanulók 78%-a ingerszegény környezetből érkezett, a szüleik aluliskolázottak, és nehéz szociális körülmények között élnek.⁴¹

³⁸ Saját gyűjtés: interjú Majoros Mária tagintézményvezetővel. Nyírvasvári, 2023.

³⁹ Saját gyűjtés: interjú Majoros Mária tagintézményvezetővel. Nyírvasvári, 2023.

⁴⁰ Saját gyűjtés: Kosztyu Brigitta muzeológus, tartalomfejlesztő, 2024; interjú Majoros Mária tagintézményvezetővel. Nyírvasvári, 2023.

⁴¹ Saját gyűjtés: Kosztyu Brigitta muzeológus, tartalomfejlesztő, 2024.

A PROJEKT BEMUTATÁSA

A pályázat fő célja:

„az általános iskolában az 1970-es évektől összegyűjtött néprajzi tárgyakból olyan tanulmányi látványtár jöjjön létre, melynek köszönhetően az iskola egy helységében megelevenedik a múlt.”⁴²

A „Régiségzobától a tanulmányi raktárig” elnevezésű múzeumpedagógiai foglalkozások két helyszínen zajlottak: Nyírvásváriban, az általános iskolában, valamint Sóstói Múzeumfaluban.

A foglalkozások a 2022/2023-as tanév mindkét félévében, heti rendszerességgel, szerdánként, a tanórák után, szabadidős foglalkozások keretében valósultak meg. A tanév elején Nyírvásváriban, az általános iskolában indultak a programok, a Sóstói Múzeumfalu szakembereinek közreműködésével. A kezdeti időszakban a múzeumpedagógusok legfőbb feladatnak az ismerkedést és a témára való ráhangolást tartották, amit különböző drámajátékok segítségével valósítottak meg. Ezen túl a foglalkozások során az általános iskolában található úgynevezett régiségzoba tárgyait fedezték fel, olyan kérdésekre keresve a választ, hogy „Kik és mire használták?”, „Hogyan kerülhetett az iskolába?”. Kitértek arra is, hogy egy néprajzos muzeológus feladatai miként kapcsolódnak a régiségzobában található tárgyakhoz. A Múzeumfalu szakemberei fontosnak tartották azt is, hogy a diákok megértésük a néprajzi gyűjtések és írárok gyakorlati jelentőségét. A „szájhagyomány útján” kifejezés valódi jelentésével is foglalkoztak.⁴³

A tanév elején került sor Nyírvásvári községben pótgyűjtésekre, amelyeket a programban résztvevő diákok végeztek. A településen fellelhető, egykori használati tárgyak után kutattak, amelyeket sikerrel gyűjtöttek össze, mintegy 70 darab tárgyat találtak. Bár a nagy része nem került be a látványtárba, a diákok részletesen beszámoltak a gyűjtésük körülményeiről és tapasztalataikról⁴⁴ (1. kép).

---

⁴² *Egyszer volt, hol nem volt... Izgalmas tehetségsegítő program a Nyírvásvári Általános Iskolában.* <https://neprajz.unideb.hu/nemzeti-tehetseg-program> (letöltés ideje: 2024. 08. 02.)

⁴³ *Egyszer volt, hol nem volt... Izgalmas tehetségsegítő program a Nyírvásvári Általános Iskolában.* <https://neprajz.unideb.hu/nemzeti-tehetseg-program> (letöltés ideje: 2024. 08. 02.)

⁴⁴ Saját gyűjtés: Koszttyu Brigitta muzeológus, tartalomfejlesztő, 2024.

1. kép: A gyűjtött tárgyak, eszközök megismerése, rendszerezése.
(A fényképet a Sóstói Múzeumfalú munkatársa készítette.)

A foglalkozások a gyűjtőmunka után Nyíregyházán, a Sóstói Múzeumfaluban folytatódtak. A diákok megismerték a Múzeumfalut. Az ott dolgozó szakemberek segítségével számos gyakorlati tevékenységet is végeztek, például a múzeumi restaurátor bemutatta és megtanította a gyűjtött tárgyak szakszerű helyreállítási módját. Betekintést kaptak a Múzeumfalú Látványtárába, ahol megfigyelhették a raktározás rendjét, szabályait, valamint megismerték a műtárgyvédelem alapelveit és módszereit.

A program következő állomása ismét az általános iskola volt. A Múzeumfaluban elsajátított ismeretekkel és játékos feladatok segítségével került sor az összegyűjtött tárgyak fényképezésére, rendszerezésére, katalogizálására és restaurálására (2–3. képek).

„A diákok nagyon komolyan vették a feladatot. Ezt igazolja, hogy több napon keresztül a tantermekben maradtak az eszközök, végig vigyáztak azokra, nem törtek el egyet sem. Az iskolai munkától eltérő feladatokat a diákok kifejezetten élvezték, különösen a tárgyak fényképezését, rendszerezését és restaurálását.”⁴⁵

⁴⁵ Saját gyűjtés: interjú Majoros Mária tagintézményvezetővel. Nyírvasvári, 2023.

2. kép: *A gyűjtött tárgyak megismerése, rendszerezése és restaurálása.*

(A fényképet a Sóstói Múzeumfalú munkatársa készítette.)

3. kép: *A gyűjtött tárgyak, eszközök megismerése, rendszerezése, restaurálása.*

(A fényképet a Sóstói Múzeumfalú munkatársa készítette.)

A programszakasz további lényeges eleme, hogy ekkor már bekapcsolódtak a Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszékének hallgatói is, így a tanulók a tárgyak megismerésében szakemberek és pedagógusok mellett a hallgatókkal együtt dolgozhattak és alkalmazhatták a korábban tanultakat (4. és 5. képek).

4. kép: *Közös munka az általános iskolában.*
(A fényképet a Sóstói Múzeumfalú munkatársa készítette.)

5. kép: *Közös munka az általános iskolában.*
(A fényképet a Sóstói Múzeumfalú munkatársa készítette.)

A közös munkafolyamatoknak köszönhetően elkészültek a leltárkönyvi bejegyzések, a leíró kartonok, így a gyűjtött tárgyak műtárggyá formálódtak (6. kép).

A gyűjtés nagyságát igazolja, hogy közel 160 darab tárgy került be a tanulmányi raktárba. A gyűjtött tárgyakat tematizálták, majd a kialakított csoportosítás alapján rendszereztek az ún. látványtárban. Az alábbi csoportokat hozták létre:

- háztartás
- kenderfeldolgozás
- gazdálkodás
- vallási élet eszközei
- kerámiák és cserépedények.

A lokális népi kultúrát több oldalról közelítették a program során. Az elsődleges irányvonal a tanulmányi raktár berendezése volt, ugyanakkor Nyírvásvári anyagi kultúrája mellett a folklór elemek is megjelentek. A település múltjához kapcsolódva, Erdész Sándor mesegyűjtéseiből a Jósza András Múzeumban őrzött Varga házaspár népmeséit (A pap meg a kántor, A három királykisasszony, Lavorütő vár) is megismerhették a tanulók.⁴⁶

6. kép: A gyűjtött tárgyak, eszközök fényképezése, katalogizálása.
(A fényképet a Sóstói Múzeumfalú munkatársa készítette.)

Egy budapesti utazással bővítették a tárgyakkal, eszközökkel és azok megfelelő raktározásával, kezelésével, megőrzésével kapcsolatos ismereteiket. A tanulmányi kiránduláson ellátogattak a Csodák palotájába, majd a Néprajzi Múzeumba. A Néprajzi Múzeumban a Vigyázz törekeny! című múzeumpedagógiai foglalkozáson vettek részt, majd megismerték a monumentális kerámiagyűjteményt.⁴⁷

⁴⁶ Dr. Erdész Sándor 1958-ban 59 népmesét gyűjtött Nyírvásváriban (JAMNA, ltsz. 105–67). Kosztyu Brigitta közlése alapján, 2024.

⁴⁷ „Így volt, mese volt, aki hitte bolond volt!” című projektbeszámoló. <https://neprajz.unideb.hu/node/214> (Letöltés ideje: 2024. 08. 02.)

További „lazító programot” a Sóstói Múzeumfaluban egy családi nap jelentette Ott az általános iskolás tanulók a szüleikkel együtt voltak jelen. A nap folyamán megismerték a Nyírvasváriból áttelepített cigányputrit és a vályogfalú, cseréptető, kétszobás lakóházat, valamint az osztatlan iskola osztálytermét.⁴⁸

A projekt végére az úgynevezett régiségszobából egy tanulmányi raktárat, egy kiállítást állítottak össze, mely az iskola egyik termében kapott helyet és mai napig megtekinthető. A program pénzügyi finanszírozása lehetővé tette, hogy vitrineket, polcokat tudtak elhelyezni a teremben, melyre az előzőleg meghatározott csoportosítás alapján rendszerezték a tárgyakat (7. kép).

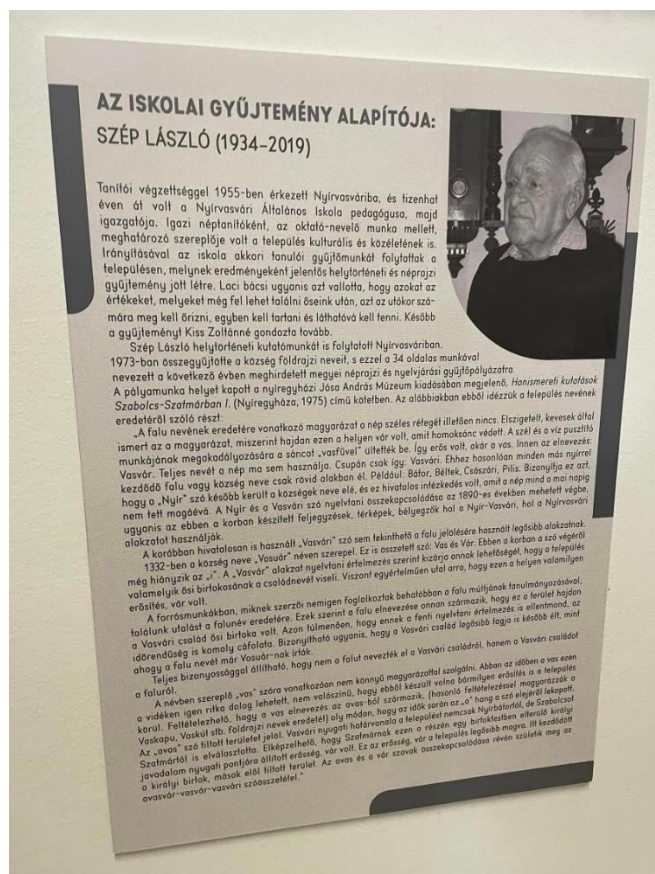

7. kép: A tanulmányi raktár részlete.
(A fényképet a Sóstói Múzeumfalú munkatársa készítette.)

A projekt zárásaként a tanulmányi raktárt felavatták és megnyitották. A rendezvényen részt vettek Sóstói Múzeumfalú munkatársai, az általános iskolások és a régiségek gyűjtőjének, Szép Lászlónak az özvegye.

⁴⁸ „Így volt, mese volt, aki hitte bolond volt!” című projektbeszámoló. <https://neprajz.unideb.hu/node/214>
(Letöltés ideje: 2024. 08. 02.)

„Szép László tanár úr volt a megálmodója a gyűjtemény létrehozásának. Bizonyára örömmel látná, hogy az általa 50–60 évvel ezelőtt összegyűjtött használati tárgyak nem merültek feledésbe.”⁴⁹

8. kép: Szép Lászlóról szóló tábla a tanulmányi rakárban.
(A fényképet a Sóstói Múzeumfalú munkatársa készítette.)

⁴⁹ Saját gyűjtés: interjú Majoros Mária tagintézményvezetővel. Nyírvásvári, 2023.

9. kép: A tanulmányi raktár avatásának napja Nyírvásváriban az Általános Iskola előkertjében. (A fényképet a Sóstói Múzeumfalú munkatársa készítette.)

10. kép: A csoportképen a program megvalósításában résztvevők, Nyírvásvári polgármestere és Szép László özvegye látható a tanulmányi raktár avatásának napján.⁵⁰
(A fényképet a Sóstói Múzeumfalú munkatársa készítette.)

⁵⁰ A fényképen balról jobbra: Pálné Kiss Edit, Majoros Mária, Baloghné Szűcs Zsuzsanna, Kállai Beatrix, Hornyák János, Szondi Sarolta, Kosztyu Brigitta, Fóris Judit.

Összegzés

A múzeumok és az iskolák fontos partnerei egymásnak, és egyre inkább kölcsönösen függenek egymástól, különösen a hagyományok újratanulása és újratanítása terén.⁵¹ Ezt erősíti az előzőkben ismertetett tehetséggondozó program, amely a múzeum és az iskola közötti sikeres együttműködésről szól.

Tanulmányom elején a múzeumok köznevelésben betöltött lényeges funkcióit soroltam fel. Az 5. pontban részletezett élményszerű tanulási környezet és a múzeumlátogatók nevelése az ismertetett projektben is kiemelt célként jelent meg.

„[...] fontos célunk volt, hogy a gyerekeket új ingerekhez, tapasztalatokhoz juttassuk. Olyan tevékenységekbe vonjuk be őket, ami szokatlan, és olyan élményeket ad, melyekről különlegesnek érzhetik magukat, a „titok” részeseinek, ezáltal hozzájáruljunk önértékelésük hibáinak javításához.”⁵²

Tehát szorosan kapcsolódik a múzeumi funkciók 1. és 2. pontjához, amelyek a különleges és élményszerű tanulási környezetek, az új szemléletmódok bevezetéséről, a kötetlenebb, nem megszokott tanulási légkörről, valamint a digitális eszközök használatáról szólnak. A Múzeumfaluban tett látogatás, az ott elsajátított új látásmód maradandó élményként és ismeretként épült be. Pedagógusi beszámolóik alapján a diákok nyitottabbá váltak a múzeumlátogatások iránt, nagyobb figyelmet fordítanak a régi tárgyra, megtanulták azok nevét és használatát. A tárgyak kézhezvételével és a tanulmányi raktár kialakításával a tanulók hátrányos helyzetük ellenére élményszerű tanulási környezetben, többféle szemléletmóddal találkoztak, és számos kompetenciájukat fejlesztették a kulturális örökséggel kapcsolatos ismereteket megszerzése közben.

A projekt által a diákok még jobban megismerték a saját lakóhelyük egykori történetét az anyagi kultúra és a folklór világán keresztül, amely segítette a kreativitásuk, önbizalmuk, problémamegoldó, önkifejező és kooperációs képességeik fejlődését.

A tehetségsegítő program kapcsolódik a 6. pontban kifejtett múzeumok általi pedagógustovábbképzéshez, mivel a programban résztvevő tanárok új szemléletmódokat és módszereket sajátítottak el, tovább gazdagítva szakmai fejlődésüket.

Az egyetemi hallgatók bevonása további előnnyel járt. A hallgatók szakmai és gyakorlati tudásuk mellett érzékenyítést is kaptak a diákokkal való együttműködés során. A tanulók számára nemcsak az érdekes feladatok megoldása, hanem az egyetemi hallgatókkal való közös munka is élményszerűen hatott.

⁵¹ Vásárhelyi 2013a: 12.

⁵² Saját gyűjtés: Koszttyu Brigitta muzeológus, tartalomfejlesztő, 2024.

A pályázat kiküszöbölte azokat a gátló tényezőket (pénzügy és távolság problémák), amelyek miatt a köznevelési intézmény diákjai ritkán vesznek részt gyakran múzeumpedagógiai foglalkozáson.

Számos pozitív eredménnyel járó projekt is megerősíti, hogy a múzeumlátogatásokra és a múzeumpedagógiai foglalkozásokra nem csak osztálykirándulások, csoportkirándulások, vagy ahogy példában is láthattuk a szabadidős tevékenység formájában kerüljön sor, hanem tantárgyi keretek között, az éves tanrendbe beépítve.⁵³ Ennek szükségét és hasznosságát hangsúlyozom tanulmányommal is, mivel hiszem, hogy az múzeumok és az iskolák közötti együttműködés a köznevelés jelenlegi színvonalát határozottan javítaná, több oldalról fejlesztene a diákok képességeit.

A helyi közösségre, az iskolai környezetre, a diákokra és a pedagógusokra nagy hatással lévő projekt modellértékű, jó gyakorlat, amely nemcsak a néprajzi tehetséggondozásban követendő példa, hanem a népi kulturális örökség még kevésbé ismert darabjainak összegyűjtésében, megőrzésében és bemutatásában is. Ezáltal a múzeum és iskola közötti partnerség létrehozása, fenntartása és fejlesztése elengedhetetlen feladat a 21. századi köznevelésben. Amíg a múzeumokra vonatkozó előírások nem bővülnek, a pedagógusok feladata lesz, hogy minél szorosabban és szélesebb értelemben bevonják a múzeumokat a közoktatásba, akár pályázatok, akár önerő által.

Irodalom

ARAPOVICS Mária – VERCSEG Ilona

- 2017 *Közösségfejlesztés módszertani útmutató*. Budapest: Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ, NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft., Országos Széchényi Könyvtár. https://cselek.vokozossegek.hu/wpcontent/uploads/csk_utmutato_kozossegfejleszt_online_20170331-1.pdf (Letöltés ideje: 2024. 08. 02.)

BERECZKI Ibolya

- 2013 A múzeumok oktatást támogató tevékenysége. *Könyv és nevelés*. XV. 4. https://olvasas.opkm.hu/portal/felso_menusor/konyv_es_nevel/a_muzeumok_oktatast_tamogato_tevékenysege (Letöltés ideje: 2024. 08. 02.)

BIHARI NAGY Éva

- 2023 Módszertani tanulmányok az intézményesült örökségátadási dinamikában. *Néprajzi Látóhatár*. XXXII. 1–4. 29–39.

---

⁵³ Kocsis–Koltai–Reisz 2019: 7.

CSESZNÁK Éva

- 2013 *Múzeum és iskola együttműködése. Szórakoztatva tanulni, tanulva szórakozni! Projekt módszer a múzeumpedagógiában.* Múzeumiskola 1. Oktatási segédanyag. Szentendre: Múzeumi oktatási és képzési központ https://mokk.skanzen.hu/admin/data/file/20130613/szt60_muzeumiskola_1.pdf (Letöltés ideje: 2024. 08. 02.)

KAJÁRI Gabi

- 2020 *Múzeumi a' la carte. A hazai múzeumpedagógia kínálata.* Szentendre: Szabadtéri Néprajzi Múzeum https://mokk.skanzen.hu/admin/data/file/20201017/ala_carte_09_jav.pdf (Letöltés ideje: 2024. 08. 02.)

KÁLDY Mária

- 2013 *Kinek, mit, miért, hogyan? – A helyes módszer megválasztásának szempontjai.* Múzeumiskola 1. Oktatási segédanyag. Szentendre: Múzeumi Oktatási és Képzési Központ https://mokk.skanzen.hu/admin/data/file/20130613/szt60_muzeumiskola_1.pdf (Letöltés ideje: 2024. 01. 30.)

KERETTANTERV

- 2020 *Kerettantern az általános iskola 5–8. évfolyama számára, Hon- és népismeret.* https://www.oktatas.hu/koznevelas/kerettantervek/2020_nat/kerettantern_alt_isk_5_8 (Letöltés ideje: 2024. 08. 02.)

KOLTAI Zsuzsa

- 2011 *A múzeumi kultúráközvetítés változó világa. A múzeumi kultúráközvetítés pedagógiai és andragógiai szempontú vizsgálata. Iskolakultúra.* Veszprém http://misc.bibl.u-szeged.hu/45507/1/iskolakultura_konyvek_041.pdf (Letöltés ideje: 2024. 08. 02.)

KOCSIS Mihály – KOLTAI Zsuzsa – REISZ Terézia

- 2019 *Pedagógusok múzeumhasználata. Múzeumpedagógiai tapasztalatok és igények a hazai pedagógusok körében.* Szentendre: Szabadtéri Néprajzi Múzeum <https://mokk.skanzen.hu/admin/data/file/20210128/pedagogusok-muzeumhasznalata.pdf> (Letöltés ideje: 2024. 08. 02.)

MAGYARI Márta

- 2002 *Múzeumpedagógia.* In Baloghné Zsoldos Julianna (szerk.): *A néphagyomány az iskolában.* 141–146. Debrecen: Pedellus Kiadó

NEMZETI ALAPTANTERV

- 2020 Korm. Rendelet A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI.4.) Korm. Rendelet módosításáról. *Magyar Közlöny*, 17. 290–446 <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/3288b6548a740b9c8daf918a399a0bed1985db0f/megtekintes> (Letöltés ideje: 2024. 08. 02.)

MEZŐ Katalin

- 2015 *Kreativitás és élménypedagógia.* Debrecen: Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület

MEZŐ Katalin – MEZŐ Ferenc

- 2020 *A múzeumpedagógia és a tehetséggondozás lehetőségei egy virtuális múzeumban. Különleges Bánásmód,* 6. 3 89–99. DOI 10.18458/KB.2020.3.89

RUTTKAY Zsófia

- 2020 *Digitális eszközök használata a múzeumban. Mit kezdjünk a mobilunkkal?* Szentendre: Szabadtéri Néprajzi Múzeum https://mokk.skanzen.hu/admin/data/file/20200414/ruttkay_zs_03_jav_3.pdf (Letöltés ideje: 2024. 08. 02.)

VÁSÁRHELYI Tamás

- 2013a *Az iskolák és a múzeumok kapcsolatáról.* https://mokk.skanzen.hu/admin/data/file/20130613/imp_muzeumiskola_2.pdf (Letöltés ideje: 2024. 08. 02.)
- 2013b *A kiállítás – múzeum és iskola között.* https://mokk.skanzen.hu/admin/data/file/20130613/mko_muzeumiskola_7.pdf (Letöltés ideje: 2024. 08. 02.)

INTERNETES FORRÁS

- „Így volt, mese volt, aki bitte bolond volt!” című projektbeszámoló. <https://neprajz.unideb.hu/node/214> (Letöltés ideje: 2024. 08. 02.)
- Egyszer volt, hol nem volt... Izgalmas tehetségsegítő program a Nyírvásvári Általános Iskolában című projektbeszámoló <https://neprajz.unideb.hu/nemzeti-tehetseg-program> (Letöltés ideje: 2024. 08. 02.)

Eszter Lufner-Juhász

THE POTENTIAL OF TRADITION TO SURVIVE: THE ROLE OF PRIMARY EDUCATION AND MUSEUMS IN RE-LEARNING

Collaboration between museums and schools has a key role in reinterpreting traditions and passing down values. During the course of the paradigm shifts in museums, there has been an increased focus on developing audience relations, education and the application of modern methods, which create opportunities for effective collaboration with schools. In my study, I intend to review the role of museums in public education and the museum-related elements of the National Curriculum. This essential educational role is illustrated through a case study of the project implemented in collaboration with Sóstói Múzeumfalu [Sóstó Museum Village], Nyírvásvári Általános Iskola [Nyírvásvári Elementary School], and the Department of Ethnography of the University of Debrecen. My study offers a detailed description of the program and highlights its importance and rationale in public education.